

## LITERATUUR EN KUNST.

Christelijk Beginsel en Moderne Letterkunde.

## IV.

In het vorige artikel over dit onderwerp (no. 2 van 10 Oct. '24) werd in groote lijnen het grondbeginsel van de moderne letterkunde aangegeven als: een pessimistisch, reactionair gekleurd individualisme. Aan het slot van de beschouwing, die tot dit algemeene beeld voerde, werd, als nader te bewijzen, gezegd, dat een christelijke levensbeschouwing rechtvaardig staat tegenover deze beginselen, maar dat daarbij niet vergeten mag worden, hoe ook in de moderne letterkunde de sporen te vinden zijn van Gods gemeene gratie, die overal werkt, en die sporen door den christen moeten worden gezien en als zoodanig erkend.

We willen over dit laatste in dit artikel nader handelen, om dan in een volgend stuk onze aandacht op de beginselcritiek te concentreren.

Aanknappend bij wat we in voorafgaande stukken zagen, herinner ik er aan, hoe schoonheid, die immers de essentie is van kunst en die ook de moderne letterkunde zoekt, voor den christen in de allereerste plaats is dat, wat schoon is voor God, maar hoe toch ook daar voor den christen schoonheid is, waar het beschrevene of uitgebeelde de heerlijkheidsgedachte rijzen doet. Daarom kan ook in het werk van menschen, die vreemd zijn aan het christelijk levensbeginsel de echte schoonheid gevonden worden. Want, ofschoon ze zelf missen de heerlijkheidsidee, kunnen ze, juist omdat ze echte kunstenaars zijn, gegrepen worden door de inspiratie, die voortvloeit uit het wezen der kunst als goddelijk en dan slaan ze huns ondanks lofaccorden aan in het snareninstrument der kunst. Dan staan we voor de openbaring der gemeene gratie, juist daar, waar God niet wordt gekend. Men leze maar eens de vele schriftuurlijke bewijzen, die Dr. Kuyper daarvoor aanhaalt in „De Gemeene Gratie” en in „Pro Rege”.

Wat is er, om nu maar één bepaalde trek te noemen, niet een rijke, machtige natuuruitbeelding in de moderne literatuur en wat zijn er niet vele beschrijvingen samen te brengen, die, zonder dat ze als zoodanig zijn bedoeld, toch brengen in de sfeer der aanbidding. Ik wees indertijd op Auguste de Wif's prachtboekje „Orphée in de Dèssin” en noem dan in dit verband ten voorbeeld. En zoo zijn meerdere voorbeelden te geven. Overal hebt ge daar schoonheid, al zijt ge buiten den christelijken kring.

Zulk een opvatting wordt gestaafd door de Heilige Schrift, die op vele plaatsen doet zien, hoe schoonheid, schoonheid in haar volsten zin, gevonden wordt bij hen, die vreemdelingen zijn in het werk Gods. Dr. Kuyper wijst er op in zijn „Pro Rege”, als hij herinnert aan Jafal, Jubal, Tubalkain; aan het feit, dat voor het bouwen van Salomo's schoonen tempel een heidensche bouwmeester wordt geroepen, Hiram van Tyrus. 't Is altijd weer de werking van Gods gemeene gratie, die ook zich uitstrekt over degenen, die vergeeters zijn van Zijn Heiligen Naam.

Welnu, dan is het niet een loslaten van onze overtuiging of een bedenkelijke grensoverschrijding als we hier zulke schoonheid erkennen en waardeeren, maar het is wel waarlijk uitvloeisel van ons christelijk beginsel.

Daarom leggen we ook naast ons neer het verrijt, dat we dualistisch zijn, tweeslachtig, als we in de moderne letterkunde tegen welker beginsel we ons stellen en waarvan we zoo heel veel onvoorwaardelijk afkeuren, toch elementen van waardeering vinden, toch schoonheid erkennen. Zulk een verwijt vindt alleen zijn grond in volkomen onbekendheid met het christelijk belijden, in de nog altijd heerscheende opinie, dat het christendom bekrompen, enghartig is. Men begrijpt niets van de alles doordringende, alles-omvattende kracht van het christelijk beginsel, dat overal in het leven de sporen ziet van den goddelijken Schepper, dat altijd weer in het leven God ontmoet.

Er schuilt waarlijk niets dualistisch, niets tweeslachtigs in onze houding als we waardeeren, wat we waardeeren kunnen, zoo we maar blijven binnen de begrenzing, die ons christelijk beginsel trekt om ons leven. En die begrenzing is scherp en duidelijk. Daarom kunnen we ook nooit in 't algemeen waardeering uitspreken, want daarvan kan geen sprake zijn. Immers, 't is best mogelijk, dat ge, vlak naast schoonheid, onheiligheid vindt, Godvergeting, zonde zelfs. Volstrekt ook niet iedere natuurvisionaire beschouwing bevat de wezenlijke schoonheids-elementen, want er is juist in de moderne letterkunde veel schoonheids-weergave, die pantheistisch is, die aanbidding is van het geschapene. 't Is juist een der groote gevaren van de moderne kunst dat haar schoonheid bij oppervlakkige of onoordeelkundige beschouwing dikwijls de sfeer der aanbidding schijnt te naderen, terwijl het niet is een aanbidden van den Schepper, maar van het geschapene. En dan houdt elke mogelijkheid van waardeering op, zonder meer.

Nu zegt men misschien: maar hoe kan ik dat

nu precies zien, loop ik dan niet het gevaar van 't verkeerde te waardeeren.

Nee, stellig niet, zoo maar op de juiste wijze wordt gewerkt. Dat gevaar loopt men wel als men uitgaat van de letterkunde, zooals ik dat in het eerste artikel van deze reeks aantoonde, maar nooit, zoo men eerst en voor alles nauwkeurig zich rekenschap geeft van wat Gods Woord zegt en op dien grond ons beginsel vordert. Dan kan men niet dwalen. En zoo kom ik weer uit op hetzelfde punt, waarvan ik uitging, dat het beginsel voorop gaan moet, en dat alleen van uit een primair-stellen van dat beginsel de vraag naar de verhouding tusschen christendom en moderne letterkunde kan worden gezien. Daarmee zijn we dan tegelijk toe aan de op dat beginsel gezonde kritiek op den geest der moderne literatuur.

C. T.

## PERS-SCHOUW.

Lourdes.

Reeds haalden we enkele malen iets aan uit de interessante artikelen, die de Geref. Leeuwarder Kerkbode gaf over de wonderen, de genezingen, die te Lourdes plaats hebben of heeten te hebben. (Thans blijkt, dat deze artikelen geschreven zijn door Dr. W. A. v. Es.) Dit het slotartikel leggen we dit gedeelte aan onze lezers voor.

En wel het minst heeft de Roomsche kerk recht „wonderen” als dan te Lourdes heeten te gebeuren als een goddelijk „signatuur” van een pas uitgevaardigd wand-dogma te beschouwen, en zoo, gelijk Bertrin zich uitdrukt „logisch” (logiquement) als een bewijs voor „de kerk in het algemeen en voor den paus in het bijzonder” van het recht om het godsdienstig geloof der wereld te richten” (le droit de diriger la croyance religieuse du monde”) „en van de realiteit van het bovennatuurlijke privilege, waarvan het gezag van Petrus den pater aan de kroon van Maria heeft toegevoegd”, (la réalité du privilège surnaturel, dont l'autorité de Pierre a ajouté le fleuron à la couronne de Marie). Want het is juist Rome, welke er altijd bij is, om verschijnselen, welke niet in haar kraam te pas komen, in haar oorsprong aan het werk van den duivel toe te schrijven. Zoo doet zij gaarne met de verschijnselen op het gebied van het spiritisme. Zoo met verschillende andere verschijnselen op het gebied van het occulte menschenleven. Zoo ook, gelijk we zagen, met verschillende ongewone gebeurtenissen, die in de dagen van Bernadette anders dan met deze kinderlijke „zienster” zouden hebben plaats gevonden. Maar wij vragen: wat is nu het criterium, de maatstaf ook volgens de Roomsche kerk om verschijnselen van dezen aard nu juist als werkingen van den satan of als machtswaarden van „Maria” of van eenigen anderen heilige te onderscheiden. Moet dit criterium ook niet voor de Roomsche kerk zijn de vraag: wat is de bedoeling van zulke verschijnselen, in welk verband komen zij voor, wat wordt er mede bevestigd? Maar valt dan niet zelfs voor den Roomsche die nadenkt, maar meer nog voor den protestantsch bewustzijn het bewijs weg, dat de Roomsche kerk voor haar bijgeloovige dwalingen zoo gaarne aan het mirakel van Lourdes ontleent?

Zoo wordt dan geheel de kwestie waarover het bij Lourdes gaat, ter beslissing teruggeleid tot het terrein waarop zij thuis behoort. De waarheid van een religie of een voorgeven van religieuze aard, wordt niet bewezen door wonderbare dingen, die men zegt dat er mede gepaard zouden gaan. Dan zouden ook de meeste seculen daarmede het „goddelijk signatuur van waarheid” hebben gekregen, want gewoonlijk verhaalt men van wonderbare verschijnselen, welke met hun ontstaan gepaard gingen. En we hebben gezien, dat zulke wonderbaarlijkheden volstrekt niet tot de Christelijke wereld beperkt zijn gebleven, maar ook van ouds af overvloedig te vinden zijn geweest bij het heidendom. De waarheid van een religie hangt af van de waarheid en de zuiverheid van de denkbeelden die zij verkondigt.

Over de vraag, in hoeverre men bij de wonderen van Lourdes aan de anti-christelijke „wonderen en tekenen der leugen” volgens bijbelsche voorstelling denken mag, zullen de gedachten onder ons wel uiteenloopen. M.i. moet men ook in dezen consequent zijn aan de stelling, dat de waarheid, dus ook de leugen, dus ook de christelijkheid of anti-christelijkheid van een religie afhangt van de denkbeelden, die zij verkondigt. En de Roomsche denkbeelden, zelfs waar ze Lourdes aangrijpen, lijken mij niet te vallen onder de rubriek van de parodie van den antichrist, ook al zal die „zijn in wonderen en tekenen der leugen”.

## VRAGENBUS.

De laatste weken kwam weder een aantal vragen in, waarop we gaarne willen trachten een antwoord te geven.

Mij een kerkeraal personen, die nooit aan het Avondmaal deelnemen, candidaat stellen bij de verkiezing tot ambtsdrager? O.i. is dit ongeoorloofd. Iemand, die geregelid het Avondmaal verzuimt, toont daarmee, dat hij niet hoort naar het bevel van Christus, gelijk dat ook in Antwoord 75 van den Catechismus uitdrukkelijk wordt vermeld. Wie aan dat bevel ongehoorzaam is, is niet een onberispelijk lid der gemeente en kan niet candidaat gesteld worden voor het ambt.

Even anders staat het, wanneer iemand gedurende zijn tijd dat hij als ambtsdrager dient, het Avondmaal gaat verzuimen. Zelfs zouden we nog eenige consi-

deratie willen gebruiken met hen, die reeds vele jaren als ambtsdragers zitting hadden zonder aan het Avondmaal deel te nemen en aan de beurt van aftreding zijn. Maar dat is ook het uiterste geval en de gemeente moet verstaan, dat er dan iets gebeurt, dat niet in den haak is.

Gevraagd wordt, of de ziel in elk kind opnieuw geschapen wordt.

Dit is een oude twistvraag. De meeste Gereformeerde theologen nemen aan, dat de ziel telkens in elk kind wordt geschapen door God. De inzonderheid het mij gemakkelijk door te vragen, waar hij er iets over vinden kan. We kunnen hem verwijzen naar de Dogmatiek van Prof. Bavinck, die in de groote stad, waar vrager woont, zeker ter inzage te bekomen is. Bavinck behandelt de kwestie uitvoerig: Dogmatiek (2e dr.), 2e deel, bl. 625 vlg. Ook Prof. Geesink bespreekt de kwestie breed in zijn werk: Van 's Heeren Ordinalien, 2e deel, bl. 285 vlg. Het laatstgenoemde betoog is voor niet-gestudeerden gemakkelijker te volgen.

Len inzonderd komt terug op hetgeen we vroeger schreven over den zegengroet in de brieven van Paulus en vraagt, waarop de meening berust, dat God onze Vader in dien groot te verstaan is als de Drieëenigen God. Wij antwoorden, dat overal, waar we in de brieven, of in heel de Schrift, lezen van God, we denken aan God Drieëenig. Slechts op die plaatsen, waar bepaald over het onderscheid tusschen de drie Goddelijke Personen of over de drie in onderscheiding wordt gesproken, is een beperking — als we dat woord mogen gebruiken — op haar plaats. God de Heere heet in den zegengroet wel, h.v. Ef. 1:2, onze Vader, niet de Vader van Christus. En Christus heet niet Zoon, doch wordt met Zijn Middelaarsnamen genoemd. Daarop rust onze meening.

Dezelfde vrager wil iets weten over de Roomsche huwelijksopvatting. Daar zou zeer veel over te zeggen zijn. We moeten volstaan met mee te deelen, dat Rome in verband met een verkeerde uitlegging van Ef. 5:32 het huwelijk voor een sacrament houdt, er wordt dus genade in meegedeeld. Voor ons ligt het huwelijk op het gebied van het natuurlijke leven.

Waarom moet men alvorens tot het Avondmaal te worden toegelaten, belijdenis des geloofs afleggen? De apostel Paulus vraagt vóór het toegaan tot het Avondmaal beproefing. Maar hij vermaant ook op elkander toe te zien. Ja, hij wijst er op, dat er een oordeel over de gemeente komt, indien het Avondmaal niet heilig wordt gehouden (1 Kor. 11:30). Vooral in het laatste ligt opgesloten, dat er toezicht op het Avondmaal moet zijn. En één der middelen, waardoor dit geschiedt, is het vragen van belijdenis des geloofs.

Daarbij dient ons dan als voorbeeld, wat bij den volwassen doop geschiedde. De apostelen hebben niet zoo maar gedoopt, doch na belijdenis. Daarmede is immers reeds Johannes de Dooper begonnen. Christus zelf heeft trouwens duidelijk in Matth. 28:19 voor geschreven: eerst leeren, dan doopen, en blijven in de wegen Gods.

In Lucas 22:38 is sprake van twee zwaarden. Men heeft daarbij wel gedacht aan de groote slachtmessen, die in gebruik waren bij het slachten van het pauslam. De discipelen begripen Jezus verkeerd. Vs 36 is in beeldspraak gesproken. Jezus bedoelt, dat de apostelen als ze in de wereld gaan prediken voor zichzelf zullen moeten zorgen en niet op anderen mogen rekenen als bij de eerste uitzending. De apostelen denken, dat ze nu Jezus moeten helpen met hun wapenen, hetgeen Jezus straks bij Petrus nog moet tegengaan. Jezus' woord: het is genoeg, laat de zaak op 't oogenblik rusten. Jezus moet verder. Straks in Gethsemané ontvangen de apostelen bij de feiten zelf een antwoord op hun opmerking.

Over Jud. 9 is altijd veel verschil van gevoelen geweest. Doch wat nu het punt betreft, waarop de schrijver doelt, wij zouden dien strijd over het lichaam van Mozes het liefst stellen na Mozes' sterven en vóór zijn begravenis. Calvijn meent, dat de Satan getracht heeft het lichaam van Mozes weg te nemen uit het graf en dat engelen dit hebben belet.

Ethischen doen aan Schriftkritiek. Toch getuigen hun woorden en geschriften soms van een warmte des geloofs, die ons Gereformeerden beschaamd maakt. Hoe is het een met het ander te rijmen?

Wat zullen we daarop zeggen; het feit staat vast, dat is zeker! Onze indruk is, dat vele ethischen beter zijn dan hun gevaarlijke leer. Men merkt soms, dat ze in hun geestelijke overdenkingen teksten gebruiken of aanhalen, die hun uitlegging niet hoog aanslaat. Dat is een gelukkige inconsequentie. Verder kunnen we hier op deze kwestie, die niet alleen een teere is gelijk vrager opmerkt, maar die ook zeer diep ingrijpt op theologisch en psychologisch terrein, niet ingaan.

We merken nog op, dat we de vragen over de ark van Noach reeds eerder vrij uitvoerig hebben beantwoord. De copie is echter op dit oogenblik onvindbaar. Vermoedelijk zal ze wel terecht komen, als de Eindredacteur weer in het vaderland is.

F. W. G.

## CORRESPONDENTIE.

D. M. R. te A. Wij kunnen het door U bedoelde artikel in den vorigen jaargang niet vinden. Zonder nadere aanduiding kunnen wij U dus tot onze spijt niet helpen.

DE UITGEVERS.

Wegens gebrek aan plaatsruimte moest het artikel „Uit het Politieke en Sociale Leven” overstaan tot het volgend nummer.

K. F.